
TWEEDELING NEDERLANDSE SAMENLEVING NEEMT TOE

Hoogopgeleiden kijken neer op laagopgeleiden

31 OKTOBER 2014 | Dominique Minten

In Nederland groeit de kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. De vrees voor ‘segregatie’, zoals in de VS, neemt toe.

Nederlanders met een hoger diploma sluiten zich op in eigen kring. Foto: het rijke Wassenaar. Jiri Buller

‘Gescheiden Werelden.’ Zo heet het boek dat twee Nederlandse onderzoeksinstituten – het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) – gisteren presenteerden. En de titel dekt de lading. Op basis van enquêtes en langlopend onderzoek brengen de onderzoekers een groeiende kloof in kaart in de Nederlandse samenleving: de kloof tussen hoger- en lageropgeleiden.

‘Dat er tegenstellingen bestaan tussen hoog- en laagopgeleiden, wisten we natuurlijk al’, zegt Will Tiemeijer, onderzoeker bij de WRR. ‘Maar we stellen nu vast dat de tegenstellingen tussen de twee groepen groter worden.’

‘De twee groepen hebben steeds minder contact met elkaar. Vroeger troffen hoog- en laagopgeleiden elkaar in de kerk. Die ontmoetingsplaats is weggefallen. Behalve met zijn klusjesman en zijn poetsvrouw heeft de hoogopgeleide geen contact meer met de gewone man.’

‘Ook de televisie is steeds minder een ontmoetingsplaats. Toen Nederland nog twee zenders had, keek iedereen naar dezelfde programma’s. Dat is erg veranderd, waardoor groepen een heel eigen wereldbeeld opbouwen.’

Dat wereldbeeld verschilt niet alleen van elkaar, het zorgt ook voor ongemak en wrijvingen. Vooral de hoogopgeleiden hebben het erg met zichzelf getroffen. ‘Ze hebben de neiging zich in eigen kring op te sluiten. Vanuit die kring kijken ze neer op de lageropgeleiden. Ze vinden de humor, de smaak en de cultuur van de laagopgeleide maar niks. Al willen ze dat niet toegeven, want het rijmt niet met hun egalitaire visie op de maatschappij. Zij lopen hoog op met het principe dat iedereen gelijk is.’

Amerikaanse toestanden

Die gewone man daarentegen kijkt niet neer op de hoogopgeleide, maar hij voelt zich wel ontevreden en ongemakkelijk in deze samenleving. Migratie, open grenzen en Europa ziet hij als een bedreiging. ‘Bovendien blijkt het steeds moeilijker te worden om op te klimmen op de sociale ladder’, zegt Tiemeijer. ‘Wie vroeger als dubbeltje werd geboren, kon een kwartje worden als hij maar goed zijn best deed. Dat lukt steeds minder, ook omdat de meeste dubbeltjes ondertussen kwartjes zijn geworden.’

In de studie wordt ook de vrees uitgesproken dat Nederland evolueert naar een Amerikaanse samenleving waarin de segregatie tussen deze twee groepen bijna totaal is geworden. ‘Zo erg is het zeker nog niet. De grootste groep Nederlanders blijft een ‘tussengroep’ van vooral middelbaar opgeleiden met uiteenlopende ideeën en voorkeuren. De twee groepen kijken ook nog altijd naar het NOS-journaal. Dat blijft een bron van gemeenschap. Maar het geeft ook aan dat we op die NOS best zuinig moeten zijn.’

De vraag is ook welke rol de politiek in deze evolutie speelt. ‘Een van de gevaren is dat populistische politici deze tegenstellingen uitvergroten. Maar even gevaarlijk is het als politici de tegenstellingen ontkennen en de zorgen van de lageropgeleiden minimaliseren, want dan spreken ze de taal van de hoogopgeleiden, van de winnaars,

en leggen ze het probleem eenzijdig bij de lageropgeleiden.’

Vlaanderen

Gaan de Nederlandse vaststellingen ook op voor Vlaanderen? Bram Spruyt, onderzoeker aan de VUB, schreef een bijdrage voor het boek. Hij vindt het moeilijk een vergelijking te trekken. ‘Je kan stellen dat de groeiende tweedeling een tendens is in heel West-Europa.’

‘Ik heb wel het gevoel dat de Nederlandse politiek tien jaar achterloopt. In Vlaanderen is de worsteling van de traditionele partijen met de lageropgeleiden begin jaren negentig begonnen, toen het Vlaams Blok zijn opmars inzette. In Nederland zijn de populistische partijen pas begin jaren 2000 groot geworden.’

En waar het Vlaams Blok in Vlaanderen opgegeten is door de N-VA, zijn in Nederland de partijen die zich op de tweedeling geprofileerd hebben – de SP en de PVV voor de laagopgeleiden en GroenLinks en D66 voor de hoogopgeleiden – wel nog altijd bijzonder populair.